

Bernard proti Francii, rozsudek ze dne 23. 4. 1998

Stěžovatel: Bernard

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 22885/93

Datum: 23.04.1998

Článek Úmluvy: čl. 6

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: presumpce nevinny, spravedlivé projednání, Spravedlivý proces, trestní řízení

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

23. dubna 1998

VĚC BERNARD

(Rozsudek ve věci Bernard versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu A jako Senát, který tvořili soudci R. Bernhardt, předseda, F. Gölcüklü, F. Matscher, L.-E. Pettiti, E. Palmová, R. Pekkanen, G. Mifsud Bonnici, P. Jambrek, U. Lohmus a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala ve dnech 31. ledna a 25. března 1998, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 5. prosince 1996 ve tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházela stížnost (č. 22885/93) proti Francouzské republice předložená Komisi podle článku 25 francouzským občanem panem Jean-Paul Bernardem dne 29. května 1993.

Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, jímž Francie uznala obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Účelem žádosti bylo získat rozhodnutí, zda skutkové okolnosti případu zakládají porušení závazků odpovědného státu podle článků 6 § 1 a 2 Úmluvy.

2. K dotazu učiněnému v souladu s ustanovením 33 § 3 písm. d) Jednacího řádu Soudu A stěžovatel prohlásil, že si přeje zúčastnit se řízení, a určil svého právního zástupce.
3. Vytvořený Senát zahrnoval ex officio pana L.-E. Pettitiho, zvoleného soudce s francouzským

občanstvím (článek 43 Úmluvy), a pana R. Ryssdala, předsedu Soudu (ustanovení 21 § 4 písm. b/ Jednacího řádu Soudu A). Dne 20. ledna 1997, za účasti tajemníka Soudu, vylosoval předseda Soudu jména dalších sedmi členů, jimiž se stali F. Gölcüklü, F. Matscher, R. Macdonald, E. Palmová, G. Misfud Bonnici, P. Jambrek a U. Lohmus (článek 43 in fine Úmluvy a ustanovení 21 § 5 Jednacího řádu Soudu A).

4. Jako předseda Senátu (ustanovení 21 § 6 Jednacího řádu Soudu A) konzultoval prostřednictvím tajemníka Soudu pan Ryssdal se zástupcem francouzské vlády (dále jen „Vláda“), s právním zástupcem stěžovatele a s delegátem Komise organizaci řízení (ustanovení 37 § 1 a 38). V souladu s následným usnesením obdržel tajemník Soudu vyjádření stěžovatele dne 28. října a Vlády dne 31. října 1997.
5. Dne 10. prosince 1997 Komise vypracovala spis o řízení, které před ní proběhlo, jak ji o to požádal tajemník Soudu na základě instrukcí předsedy.
6. Dne 7. ledna 1998 pan Bernhardt, místopředseda Soudu, nahradil ve funkci předsedy Senátu pana Ryssdala, který se nemohl zúčastnit dalšího projednávání případu (ustanovení 21 § 6 Jednacího řádu Soudu A).
7. Dne 26. ledna 1998 předložil právní zástupce stěžovatele listiny v kanceláři Soudu.
8. V souladu s rozhodnutím pana Ryssdala ze dne 15. května 1997 se veřejné ústní jednání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 28. ledna 1998. Předtím se Soud sešel na přípravném zasedání.

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu J.-F. Dobelle, zástupce ředitele pro právní věci, Ministerstvo zahraničních věcí, zástupce, M. Dubrocardová, soudkyně, detašovaná při Odboru pro právní věci, Ministerstvo zahraničních věcí, A. Buchet, vedoucí Úřadu pro lidská práva. Odbor pro evropské a mezinárodní otázky, Ministerstvo spravedlnosti, B. Dalles, soudce, Úřad pro trestní soudnictví a svobody jednotlivce. Odbor trestních případů a milostí. Ministerstvo spravedlnosti, poradci;

(b) za Komisi J.-C. Soyer, delegát;

(c) za stěžovatele C. Brun-Schiappová, z Advokátní komory v Marseilles, poradce.

Soud vyslechl přednesy pana Soyera, paní Brun-Schiappové a pana Dobella.

9. Jelikož pan Macdonald se nemohl zúčastnit jednání dne 25. března 1998, nahradil jej pan Pekkanen, náhradní soudce (ustanovení 22 § 1 a 24 § 1 Jednacího řádu Soudu A).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Zvláštní okolnosti případu
2. V průběhu soudního vyšetřování žaloby vznesené proti panu Bernardovi za několik ozbrojených loupeží nařídil vyšetřující soudce v Nevers provést k jeho osobě dva znalecké posudky; psychologickou zprávu od dr. Guggiariho a lékařskou a psychologickou zprávu od dr. Debituse.
3. Dne 13. července 1988 dr. Guggiari předložil svou zprávu s následujícím závěrem:

„Jelikož vyšetřovaný neakceptuje, že je buď nemocen nebo vinen, nelze jej pokládat za vyléčitelného. Z jaké nemoci by mohl být vyléčen? Jeho sociální a emocionální prostředí bude hrát mnohem větší roli při jeho rehabilitaci než jakákoli lékařská či psychiatrická léčba, kterou odmítá. Vezmou-li se v úvahu všechny okolnosti, jeho vyhlídky na rehabilitaci se zdají být značně ohroženy jednak jeho kriminální minulostí, jednak jeho osobností.“

12. Stěžovatel požádal o druhý posudek, který si vyšetřující vyžádal 19. května 1989 od dr. Dumoulina.

13. Dne 24. června 1989 dr. Dumoulin předložil zprávu, která obsahovala následující pasáž:

„Pan Bernard je gangster (od anglického slova „gang“, kterým se označují členové organizované bandy). Provedení operace ukazuje (viz spis o řízení)

(a) že byla velmi dobře naplánovaná:

- klienti si nejsou vědomi, že personál je ohrožován (pachatelé nejsou maskováni),
- pozoruhodný klid pachatelů, kteří jsou v rukavicích a ozbrojeni,
- nastražené svazky bankovek neukradeny,
- distributor bankovek naplněný na víkend,
- pachatelé zkontrolovali, že bezpečnostní kamera je pouze atrapa,

(b) že se jedná o práci zkušeného týmu:

- četná bankovní vloupání byla provedena podle téhož scénáře týmiž muži,
- pan Bernard je určitým expertem přes zbraně a je zkušený ve výcviku komanda, který získal, když vykonával svou vojenskou službu u námořnictva.

Všechny hlavní trestné činy pana Bernarda (dřívější i současné) spadají do kategorie organizovaného zločinu a vyznačují se těmito znaky:

- vytvoření zločinecké organizace,
- závažné ozbrojené loupeže spáchané ozbrojenými zločinci,
- předměty útoku vybrány tak, aby přinesly okamžité, velké zisky.

Pan Bernard není běžným pachatelem, nýbrž skutečným profesionálem. Zdá se, že kromě loupežných přepadení rozšířil svou trestnou činnost do dalších oblastí (viz jiná obvinění). Podpora ze strany jeho spolupachatelů (gangu) je podstatná, protože mu poskytují jak materiální podporu (vozidla, úkryty, alibi, atd.), tak i morální podporu, protože bezohlednost každého člena činí skupinu troufalejší a povzbuzuje druhé ke zopakování jejich zločinů, přičemž lépe kontrolují riziko.

Odpovědnost pana Bernarda je zvýrazněna mnoha faktory, například:

- je mnohonásobným recidivistou,
- používá násilí, ohrožuje lidi zbraněmi,
- jedná ve spolčení se spolupachateli.

Nikdy vůči němu nebylo užito ustanovení článku 64 trestního zákona.

Pan Bernard se vyznačuje vysokou nebezpečností, protože je chladnokrevný a odhodlaný páchat trestnou činnost. Během vyšetřování a rozhovoru prokázal svou protřelost - ostatně jako i při páchání trestné činnosti - neustálým popíráním, že se na ní podílel. Soud jej nezastraší. Zdá se, že jeho nebezpečnost je namířena i proti soudcům vyšetřujícím jeho případy. Tvrdí, že pan Roussel a slečna C. Enfouxová byli určeni k tomu, aby jej pronásledovali, a verbálně na ně útočí hrubými

výrazy. Tato nebezpečnost je zvýrazněna jeho běžným užíváním střelných zbraní.

Extrémní nebezpečnost pana Bernarda si vyžaduje následující speciální opatření:

- musí mu být permanentně zakázáno nošení zbraní jakéhokoliv druhu, včetně těch, jejichž prodej není kontrolován,
- po propuštění z vězení musí být dán pod trvalý dohled,
- uvěznění v otevřeném vězení je nemyslitelné,
- uvnitř vězení musí být pod speciálním dohledem kvůli možnosti, že se pokusí uprchnout (vysoké zabezpečení apod.).

Na pana Bernardovi je třeba vykonat trest, který bude úměrný jeho opravdu extrémní nebezpečnosti.

Pana Bernarda nelze převychovat trestem (v žádném případě jej nelze vyléčit lékařskými metodami). Celá řada trestů nestačila ke zmírnění jeho delikventního chování. Naopak, zaujal omnipotentní a vyzývavý postoj, který se neustále posiluje každým jeho dalším uvězněním. Jeho sthenie (agresivní postoj) nezná mezí. Cítí se být nepřemožitelným.

Trestní postih je pouze opatřením sociální ochrany, směřujícím k prevenci před jistou recidivou závažných trestných činů.

Pana Bernarda nelze nikdy převychovat. Jeho příslušnost ke světu organizovaného zločinu se zdá být nezvratná. Žádný trest nemůže být dostatečně tvrdý, aby mohl zlomit jeho povahu; bude se vždy snažit uniknout z vězení nebo posílit tam své vazby k dalším zločincům. Jeho recidiva je jistá, jak již dokazuje jeho trestní rejstřík.“

Tato zpráva byla předložena stěžovateli dne 18. července 1989. Ten si pak vyžádal ještě třetí posudek, avšak vyšetřující soudce tuto žádost zamítl.

14. V průběhu separátního vyšetřování ve věci pokusu o útěk nařídil tentýž soudce psychiatrický posudek, jehož vypracováním pověřil opět dr. Dumoulina.

Když byl posudek předložen, požádal pan Bernard o druhý posudek, avšak tuto žádost vyšetřující soudce dne 15. září 1989 zamítl. Stěžovatel se proti tomu dne 25. září 1989 odvolal, avšak rozhodnutím ze dne 3. října 1989 předseda oddělení pro obžaloby Odvolacího soudu v Bourges zamítl žádost o odvolání k tomuto oddělení.

15. Stěžovatel byl předvolán před Porotní soud ve Rhone rozsudkem vynesným oddělením pro obžaloby Odvolacího soudu v Lyonu dne 11. října 1991. Oddělení pro obžaloby připomnělo, že pan Bernard původně přiznal, že se podílel na ozbrojeném přepradení, během něhož bylo ukradeno 430 350 francouzských franků (FRF) dne 5. června 1987 z pobočky Crédit Agricole v Nevers. Kromě toho bylo dále připomenuto, že stěžovatel byl vybrán svědky při identifikaci z pěti mužů stojících v řadě jako osoba, která střežila u dveří během přepradení. Oddělení pro obžaloby rovněž konstatovalo, že vyšetřování poskytlo dostatek důkazů o tom, že stěžovatel přepadl pobočku Crédit Agricole v Le Mans a odcizil při tom 190 000 FRF dne 26. listopadu 1986, a to za přitěžující okolnosti spočívající v hrozbě použití zbraně.
16. Během procesu dne 9. června 1992, poté co byli vyslechnuti znalci, požádal obhájce pana Bernarda zaprotokolovat, že se znalci vyjádřili k otáce viny stěžovatele.
17. Ve svém prozatímním rozhodnutí ze dne 12. června 1992 zamítl porotní soud žádost stěžovatelova obhájce, aby důkaz provedený výslechem znalců během procesu byl prohlášen za

nepřípustný, a to s následujícím odůvodněním:

„Jelikož jeden z obhájců obžalovaného Jean-Paul Bernarda požadoval ve svém podání, aby bylo zaprotokolováno, že znalec Dumoulin prohlásil: „Fakta sama o sobě dokazují, že je nebezpečný, “ a že znalec Guggiari prohlásil: „Jelikož neakceptuje, že je buď vinen nebo nemocen“, a jelikož tito znalci takto vyslovili svůj názor během řízení ohledně viny Jean-Paul Bernarda; a jelikož bylo navrženo, aby důkaz provedený výsledkem těchto znalců byl prohlášen za nepřípustný; jelikož během výslechu znalců si obhájce Jean-Paul Bernarda poznamenal některá prohlášení nebo jejich úryvky, které údajně byly vysloveny, což podle (jeho) žádosti dokazuje, že (znalci) vyjádřili svůj názor na otázku viny Jean-Paul Bernarda; avšak jelikož tato prohlášení nebo jejich úryvky, byť by byly vysloveny, byly vytrženy z kontextu a neznamenají, že znalci prejudikovali meritum kauzy nebo že vyjadřovali názor na vinu obžalovaného, jelikož při výslechu (znalci) vždy pečlivě specifikovali, že vyslovují své závěry ohledně trestných činů, jichž se Jean-Paul Bernard dopustil; „

18. Dne 12. června 1992 odsoudil porotní soud stěžovatele k deseti letům odnětí svobody za obrojené loupežné přepadení.
19. Pan Bernard se odvolal vůči právním aspektům rozsudku. Vedle jiných argumentů ve svém odvolání uvedl, že výroky vyslovené znalci byly v rozporu s principem presumpce neviny, podle něhož bylo jejich povinností nevyjadřovat se k vině stěžovatele.
20. Dne 31. března 1993 Kasační soud odvolání zamítl s odůvodněním, že výroky uvedené v odůvodnění odvolání nezakládají porušení přísahy složené znalci - asistovat soudu podle své cti a v souladu se svým svědomím, jak je stanoveno článkem 168 trestního řádu.
21. Relevantní vnitrostátní právo
22. Jmenování znalců
23. Jmenování znalců se řídí následujícími ustanoveními trestního řádu:

Článek 156

„Vznikne-li otázka technické povahy, může každý vyšetřující soudní orgán nebo soud v hlavním líčení buď na návrh prokuratury, nebo z vlastního podnětu či na žádost kterékoli strany nařídít vypracování znaleckého posudku.

Jestliže vyšetřující soudce rozhodne nevyhovět žádosti o znalecký posudek, vynese o tom odůvodněné usnesení.

Znalci vykonávají své pověření pod dohledem vyšetřujícího soudce nebo jiného soudce řádně ustanoveného soudem nařizujícím vypracování znaleckého posudku.“

Článek 157

„Znalci budou vybráni z fyzických nebo právnických osob, které jsou uvedeny na vnitrostátním seznamu sestaveném Úřadem Kasačního soudu nebo na jednom ze seznamů sestavovaných odvolacími soudy po projednání s generáním prokurátorem. Podmínky pro začlenění do těchto seznamů, jakož i výmazu z nich, stanoví předseda vlády svým rozhodnutím. Ve výjimečných případech mohou soudy svým odůvodněným rozhodnutím určit znalce, který není uveden v žádném z těchto seznamů.“

Článek 160

„Po začlenění do jednoho ze seznamů uvedených v článku 157 složí znalci před odvolacím soudem toho obvodu, kde bydlí nebo mají zaregistrované své sídlo, přísahu, že budou asistovat soudům podle své cti a v souladu se svým svědomím. Nepožaduje se na nich, aby tuto přísahu obnovovali při každém jednotlivém určení.“

Článek 168

„Je-li to nezbytné, jsou znalci vyslechnuti soudem ohledně výsledků svých technických šetření; předtím složí přísahu, že budou soudu asistovat podle své cti a v souladu se svým svědomím...“

1. Příprava znaleckých posudků
2. Příprava znaleckých posudků se řídí následujícími ustanoveními téhož zákona:

Článek 158

„Podmínky pro jmenování znalců, kteří mohou posuzovat pouze otázky technické povahy, jsou specifikovány v rozhodnutí, jímž se nařizuje provedení znaleckého posudku.“

Článek 161

„... Při plnění svých povinností postupují znalci v součinnosti s vyšetřujícím soudcem nebo s jiným soudcem; jsou povinni jej informovat o postupu jejich prací, aby (soudce) mohl kdykoli přijmout opatření, která shledá nezbytnými.“

Článek 165

„Během přípravy znaleckého posudku může kterákoli strana požádat soud, který jej nařídil, aby uložil znalcům provést určité šetření nebo rozhovor s kteroukoliv osobou, která jim může poskytnout informace technické povahy.“

Článek 167

„Vyšetřující soudce vyrozumí strany a jejich právní zástupce o závěrech, k nimž znalci dospěli ... Ve všech případech stanoví soudce lhůtu, během níž jsou strany povinny předložit připomínky nebo žádosti, zejména o dodatečnou zprávu nebo o druhý posudek. Během této lhůty bude spis k danému případu zpřístupněn právním zástupcům stran. Jestliže vyšetřující soudce žádost zamítne, učiní tak v odůvodněném rozhodnutí, které musí být vyneseno během jednoho měsíce od jejího obdržení ...“

Článek 186-1

„Obžalovaný nebo civilní strana mohou rovněž vznášet odvolání proti rozhodnutím uvedeným v ... čtvrtém odstavci článku 167.“

1. Psychiatrické posudky
2. Psychiatrické posudky se řídí následujícími ustanoveními:

Článek 164

„... Jestliže (znalci) shledají nezbytným položit otázky obžalovanému ... provede rozhovor v jejich přítomnosti vyšetřující soudce nebo soudce pověřený soudem, přičemž ve všech případech budou dodrženy formality a podmínky stanovené články 118 a 119.“

Článek 81, odstavec 7

„Vyšetřující soudce může nařídít lékařské vyšetření, požádat lékaře, aby provedl lékařské a psychologické vyšetření, nebo nařídít jakákoli jiná nezbytná opatření. Rozhodne-li se vyšetřující soudce zamítnout žádost obžalovaného nebo jeho právního zástupce o takovéto vyšetření, učiní tak v odůvodněném rozhodnutí.“

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

24. Pan Bernard se obrátil na Komisi dne 29. května 1993. Stěžoval si na porušení svého práva na spravedlivý proces a principu presumpce nevin, přičemž se odvolal na článek 6 § 1 a 2 Úmluvy.
25. Komise (Druhá komora) prohlásila jeho stížnost (č. 22885/93) za přípustnou dne 18. října 1995. Ve své zprávě ze dne 22. října 1996 (článek 31) vyjádřila Komise názor sedmi hlasy proti sedmi s rozhodujícím hlasem předsedy, že byl porušen článek 6 § 1 a že nebylo nutné zabývat se stížnostmi vztahující se k článku 6 § 2.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

26. Vláda požádala Soud, aby konstatoval, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 a 2 Úmluvy.
27. Právní zástupce stěžovatele požádal Soud, aby konstatoval, že byl porušen článek 6 § 1, a aby přiznal jeho klientovi spravedlivé zadostiučinění.

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Předběžná námitka Vlády
2. Stejně jako dříve před Komisí Vláda uvedla, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní právní prostředky nápravy, neboť opomněl požádat vyšetřujícího soudce, aby nařídil nezávislý znalecký posudek poté, co druhý znalec předložil svůj posudek. Odvolání ze dne 25. září 1989, uvedené ve zprávě Komise, proti zamítnutí jeho žádosti o třetí znalecký posudek se týkalo rozhodnutí vyneseného jiným vyšetřujícím soudcem v průběhu řízení proti stěžovateli za pokus o útěk doprovázený násilím. Podle tvrzení Vlády jmenování třetího znalce v oboru psychiatrie by bylo nesporně znamenalo opravný prostředek ohledně stížnosti týkající se článku 6 § 1 Úmluvy.
3. Stejně jako delegát Komise i Soud především konstatuje, že námitka Vlády se týká znaleckých posudků předložených během vyšetřování vedeného vyšetřujícím soudcem v Nevers, zatímco pan Bernard napadl závěry, k nimž dospěli znalci Guggiari a Dumoulin v řízení před Porotním soudem ve Rhone. Za druhé - a Komise to právem konstatovala ve svém rozhodnutí o přípustnosti stížnosti - stěžovatel vznesl danou stížnost před porotním soudem cestou prozatímní žádosti a později formou odvolání ke Kasačnímu soudu. Vnitrostátní opravné prostředky byly tudíž vyčerpany.
4. V každém případě vyšetřující soudce v Nevers vedl v rozhodné době dvoje vyšetřování ohledně stěžovatele, jedno z nich se týkalo ozbrojeného přepadení a druhé pokusu o útěk. Jestliže se odvolání ze dne 25. září 1989 (viz odstavec 14 výše) týkalo psychiatrického posudku předloženého dr. Dumoulinem v kontextu s druhým vyšetřováním - a pan Bernard to připustil, lze rozumě předpokládat, že každá další žádost o nezávislý posudek podaná poté, co dr. Dumoulin předložil svůj posudek dne 24. června 1989 (viz odstavec 13 výše), by musela být marná.
5. Údajné porušení článku 6 Úmluvy
6. Stěžovatel namítl, že výpovědi učiněné oběma znalci z oboru psychiatrie během řízení vedeného proti němu před Porotním soudem ve Rhone porušily jeho právo na spravedlivý proces, jakož i princip presumpce nevin. Tvrdil, že tak došlo k porušení článku 6 § 1 a 2 Úmluvy, kde se stanoví:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem, který rozhodne o ... oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

3. Vláda tvrdila, že způsob, jakým psychiatři předložili důkazy během řízení, s přihlédnutím k obsahu posudků, které předložili během vyšetřování, neznamenal porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces a porušení principu presumpce nevin.

Vláda připomněla, že znalci nebyli členy soudu příslušného rozhodnout o tom, je-li obviněný skutečně vinen, ani nebylo jejich posláním účastnit se odhalení, zda se dopustil činů, z nichž byl obviněn. Jediným účelem jejich účasti na řízení bylo zhodnotit osobnost obviněného, aby bylo možné rozhodnout zejména o tom, do jaké míry byl odpovědný za své činy v době spáchání trestného činu, pokud se prokáže, že byl trestný čin spáchán. Jinými slovy, názory vyjádřené znalci z oboru psychiatrie při plnění jejich poslání neměly vliv ani na vyšetřování vedené vyšetřujícím soudcem o skutečnostech zavdavších podnět ke stíhání, ani na způsob, jakým bylo rozhodnuto o vině obviněného.

33. Vláda dále tvrdila, že otázky vzniklé v tomto případě je třeba řešit v obecném kontextu řízení jako celku, což nutně podle francouzského práva znamená, že stadium předprocesního vyšetřování musí být pojata do celkového posuzování řízení před porotním soudem.

Nové posuzování všech obvinění vznesených proti obviněnému následovalo po rozsáhlém řízení, během něhož byly posuzovány všechny trestné činy, z nichž byl obviněn, nejprve vyšetřovacím soudcem a poté oddělením pro obžaloby odvolacího soudu.

V daném případě byl pan Bernard předvolán před Porotní soud Rhone na základě rozhodnutí oddělení pro obžaloby Odvolacího soudu v Lyonu ze dne 11. října 1991 po předchozím vyslechnutí jeho právních zástupců. Toto ústní jednání jim poskytlo dokonalou příležitost uplatnit námítky k obsahu znaleckých psychiatrických posudků a požádat o jejich nepřipustnost s odůvodněním, že porušují princip presumpce nevin. Kromě toho, kdyby bylo uvedené oddělení pro obžaloby odmítlo takovou žádost, byli by se mohli též odvolat ke Kasačnímu soudu proti rozhodnutí předvolat jejich klienta k trestnímu řízení.

Konec konců předložil stěžovatel před porotním soudem prozatímní žádost o záznam v protokolu, avšak po zvážení všech skutečností ji porotní soud zamítl a Kasační soud toto rozhodnutí potvrdil.

V každém případě, i kdyby se dalo předpokládat, že prohlášení obou znalců z oboru psychiatrie mohla přesvědčit porotce, že pan Bernard je vinen, jeho usvědčení spočívalo na souhrnu faktických důkazů, včetně té skutečnosti, že byl identifikován několika svědky.

34. Komise usoudila, že otázka, zda psychiatrické posudky porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces, musí být zodpovězena po jejich posouzení ve světle tohoto procesu jako celku. Přitom však Komise přiznala, že to není snadný úkol s ohledem na specifické rysy řízení před porotním soudem, kde důkazy jsou předkládány ústní formou při ústním jednání, kde se neuvádějí důvody v rozsudku prohlašujícím obžalovaného vinným a kde zákon o trestním řízení nevyžaduje vést úřední protokol o řízení.

V daném případě slyšeli členové poroty uvedené znalce poprvé při ústním jednání před porotním soudem. Skutečnost, že znalci byli úředně jmenováni a vyžadovalo se na nich složení speciální přísahy, odlišné od slibu složeného řadovými svědky, spolu s jejich prestiží specialistů mohla vtisknout zvláštní důležitost do myšlení laických soudců, jimiž porotci v podstatě byli. Komise se současně přiklonila k názoru, že předseda porotního soudu měl znalcům připomenout, co je jejich povinností, to jest napomáhat soudu podle své cti a v souladu se svým svědomím, a umožnit takto stěžovateli, prostřednictvím prozatímní stížnosti, dosáhnout v případě nutnosti nápravy situace odporující požadavkům Úmluvy.

Samotná možnost, jež zůstala otevřena pro obhajobu, požádat soud o formální záznam výpovědi a prohlásit je za nepřipustné, nepostačovala k ochraně práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 § 1, s ohledem na předmět řízení, na přísnost trestu, který měl být uložen, a především na speciální povahu řízení před porotním soudem.

35. Pokud jde o údajné porušení presumpce nevin, Komise neshledala nezbytným se touto stížností zabývat s ohledem na skutečnost, že již předem konstatovala porušení článku 6 § 1.

36. Stěžovatel uvedl, že s ohledem na speciální povahu psychiatrického posudku by měla být objektivita a nestrannost znalců nepochybná. Znalec z oboru psychiatrie, který byl jak úředníkem soudu, tak i lékařem, jednal mimo rámec normálních principů upravujících vedení trestního řízení a pravidel lékařské etiky.

Během vyšetřování nemohl být obviněnému nápomocen poradce nebo jiný znalec v oboru medicíny a obviněný nemohl vznášet připomínky. Jeho jediným dostupným opravným prostředkem byla žádost o druhý posudek.

Na druhé straně psychiatr často získal doznání přísně osobní povahy, avšak přesto o nich informoval vyšetřujícího soudce a později i soud při veřejném řízení. S ohledem na tuto zvláštnost měli znalci povinnost být obzvláště opatrní a každou odpověď, kterou dali na jim položenou otázku, měli opřít o vědecké nebo lékařské zdůvodnění.

V daném případě jejich výpovědi nejen že postrádaly medicínský či vědecký základ, ale naopak demonstrovaly podjatost těch, kteří je učinili.

Podle pana Bernarda tyto výpovědi výrazně ovlivnily porotce, kteří již při prvním ústním jednání usoudili, že je vinen.

37. Soud především připomíná, že „presumpce nevin zakotvená ve druhém paragrafu článku 6 je jedním z prvků spravedlivého trestního procesu, který je vyžadován paragrafem 1“ (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci Deweer v. Belgie ze dne 27. února 1980, Serie A č. 35, str. 30, § 56, rozsudek ve věci Minelli v. Švýcarsko ze dne 25. března 1983, Serie A č. 62, str. 15, § 27 a rozsudek ve věci Allenet de Ribemont v. Francie ze dne 10. února 1995, Serie A č. 308, str. 16, § 35). Proto bude Soud posuzovat stížnosti pana Bernarda z hlediska těchto dvou ustanovení vcelku. Přitom musí posoudit trestní řízení jako jeden celek. Je třeba připustit, že není úkolem Soudu, aby svým vlastním hodnocením nahradil skutečnosti a důkazy provedené vnitrostátními soudy, neboť zpravidla přísluší právě těmto soudům, aby zhodnotily důkazy před nimi provedené. Úkolem Soudu je ujistit se o tom, zda proces jako celek, včetně způsobu, jakým byly provedeny důkazy, byl spravedlivý (viz, mutatis mutandis, rozsudek ve věci Edwards v. Spojené království ze dne 16. prosince 1992, Serie A č. 247-B, str. 34 a 35, § 34 a rozsudek ve věci Mantovanelli v. Francie ze dne 18. března 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-II, str. 436-37, § 34).

38. Účelem psychiatrických vyšetření, jimž byl pan Bernard podroben, bylo mimo jiné získat odpověď na otázku, zda trpí nějakou psychologickou poruchou, a pokud ano, zda existuje spojení mezi nalezenými poruchami a trestnými činy, z nichž byl obžalován. Posudky měly rovněž stanovit, jak je nebezpečný. Oba znalci jmenovaní vyšetřujícím soudcem museli logicky vyjít z pracovní hypotézy, že stěžovatel spáchal zločiny, které zavedly podnět k jeho stíhání. Jejich závěry byly zaregistrovány 13. července 1988 a 24. června 1989 ve stadiu vyšetřování (viz odstavce 11 a 13 výše) a obsahovaly napadaná tvrzení. Sám pan Bernard navíc vyžadoval druhý znalecký posudek, přičemž jeho žádost o třetí (posudek) byla zamítnuta.

Při ústním jednání před oddělením pro obžaloby Odvolacího soudu v Lyonu dne 11. října 1991 měl stěžovatel příležitost napadnout znalecké posudky a požadovat, aby byly prohlášeny za neplatné,

avšak rozsudek z tohoto dne, jímž byl předvolán k řízení, nezmiňuje, že by se o to jeho právní zástupci pokusili.

39. Během procesu s panem Bernardem před Porotním soudem ve Rhone dne 9. června 1992 podal jeho právní zástupce prozatímní žádost poté, co dr. Guggiari a dr. Dumoulin podali své výpovědi, avšak soud zamítl prohlášení těchto výpovědí nepřijatelnými s odůvodněním, že napadené výroky neznamenají, že prejudikovaly meritum věci, aniž by vyjadřovaly jejich názor na vinu obžalovaného. Ve svém prozatímním rozhodnutí ze dne 12. června 1992 soud konstatoval, že se znalci vždy snažili specifikovat, že činí své závěry ohledně trestných činů, o nichž stěžovatel tvrdil, že je nespáchal (viz odstavec 17 výše). Navíc z protokolu o ústním jednání vyplývá, že všichni svědkové uvedení panem Bernardem byli vyslechnuti a že jeho právní zástupce měl možnost uplatnit připomínky po výpovědi každého z nich.

Dne 31. března 1993 zamítl Kasační soud stěžovatelovo tvrzení, že výše uvedené výpovědi (znalců) porušily princip presumpce nevinoty, s odůvodněním, že tyto výpovědi nebyly porušením přísahy složené znalci napomáhat soudu podle své cti a v souladu se svým svědomím, jak vyžaduje článek 168 zákona o trestním řízení (viz výše odstavec 20).

40. Ze spisu vyplývá, že usvědčení stěžovatele se opírala o všechna vznesená obvinění a o důkazy získané během vyšetřování a vyslechnuté při ústním jednání před porotním soudem. Za těchto okolností Soud nemůže pokládat uvedené sporné výroky (znalců), které tvořily pouze jednu část důkazů předložených porotě, za odporující požadavkům na spravedlivý proces a presumpci nevinoty.

41. Závěrem se konstatuje, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 a 2.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Zamítá jednomyslně předběžnou námitku Vlády;
2. Potvrzuje osmi hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 a 2 Úmluvy.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 23. dubna 1998.

Herbert PETZOLD

tajemník

Rudolf BERNHARDT

předseda